

21. századi múzeumpedagógia az egyetemisták szemével

Hegedűs Anita*

* Móra Ferenc Múzeum, Szeged

Kulcsszavak

múzeumpedagógia
felsőoktatás
egyetemisták
egyetem

museum education
museum learning
higher education
university students
university

Absztrakt

A magyarországi múzeumpedagógiai tevékenység több évtizedes lemaradásban volt a 2000-es évek elejéig a nyugat-európai és az Amerikai Egyesült Államokbeli múzeumpedagógiai gyakorlathoz, rendszerekhez képest. A 21. század elején indult meg hazánkban egy olyan aktív, rendszerszerű múzeumpedagógiai átalakulás, mely a különböző Európai Unió pályázatok segítségével új szintre emelhette a múzeumok tanuló-ház szerepét, s magát a múzeumpedagógiai folyamatokat is. Együttműködések születtek múzeumok és közoktatási intézmények között, s gyermekek tömegei vehettek részt ingyenes múzeumpedagógiai foglalkozásokon. Az első pályázatok 2007-től kezdve indultak el, s mind a mai napig tartanak: a kezdeti pályázatok segítségével múzeumpedagógiai tevékenységben részesült gyermekek mára felnőttek, fiatal dolgozók és egyetemisták.

Jelen tanulmányunkban fókuszcsoporthoz tartozó kutatás segítségével keressük a választ arra, hogy milyen hatással bírt az egyetemistákra a múzeumpedagógiai újhullám. A Szegedi Tudományegyetem nappali tagozatos hallgatói között készítettünk fókuszcsoporthoz tartozó kutatást, mely során a múzeumpedagógiával kapcsolatos attitűdjüket, a múzeumpedagógiáról bennük élő képet, valamint a gyermekkori múzeumpedagógiai foglalkozások jelenlegi múzeumba járási szokásaikra gyakorolt hatását kutattuk. A kvalitatív kutatás eredményei azt mutatták, hogy a megkérdezett hallgatóknál nem fedezhető direkt összefüggés a múzeumba járás gyakorisága és a gyermekkori múzeumpedagógiai tapasztalatok között. A múltból negatív, a jelenkorból pozitív tapasztalatokkal rendelkeznek, ugyanakkor komoly elvárásokkal bírnak általában a múzeumpedagógia, de még inkább a múzeumpedagógusok tekintetében, s alapvetően fontosnak tartják a múzeumpedagógia interaktív, bevonó, tanító jellegét.

Bevezetés

A magyarországi közművelődési folyamat, múzeumpedagógiai tevékenység több évtizedes lemaradásba került a 20. század végére Nyugat-Európaéhoz és főként az Amerikai Egyesült Államokhoz képest. A múzeumok elsősorban gyűjteményi bázisok, kiállításokat prezentáló szakintézmények voltak, melyek a múzeumi kultúraközvetítést, a múzeumi nevelést nem tartották kiemelt feladatuknak. Ezt az állapotot változtatták meg a 2000-es évek elején létrejövő közművelődési és múzeumpedagógiai műhelyek, majd 2007-től kezdve az Európai Unió pályázatok, melyek kiemelt célja a múzeumok oktatási tér szerepének erősítése volt.

Ebben a folyamatban erősödött meg a múzeumpedagógia hazai szerepe: a múzeumpedagógia eszközzé vált a hagyományos, tantermi oktatás kiegészítésére, komoly együttműködési formák jöttek létre múzeumok és oktatási intézmények között. Az együttműködések célja volt a múzeum informális tanulási jellegének, kiállításainak, gyűjteményeinek, szakembereinek felhasználása az iskolai tantervben szereplő tudás kiegészítéséért, segítésként. A különböző pályázatoknak köszönhetően általános és középiskolás gyermekek tömegei vehettek részt ingyenes múzeumpedagógiai foglalkozásokon szerte az országban. Ezen pályázatok nem titkolt célja az volt (az oktatási együttműködések létrehozásán túl),

hogy a múzeumok pozitív megítélése erősödjön, valamint a résztvevő gyermekek múzeubarát fiatallá, múzeumba járó felnőtté váljanak.

Jelen dolgozatban fókuszcsoporthoz tartozó interjú kutatások alapján keressük a választ a fent említett témekörben: vajon elérte-e a mai egyetemistákat ez a hullám? Milyen kép él bennük a múzeumpedagógia, a múzeum mint tanulási tér kapcsán? Hatással voltak-e múzeumba járási szokásaikra az iskolás korban megtapasztalt múzeumlátogatások, múzeumpedagógiai foglalkozások?

A továbbiakban a múzeumpedagógia fejlődését járjuk körbe, valamint a múzeumi tanulást és az azt befolyásoló környezeti-látogatói tényezőket vizsgáljuk meg közelebbről. Később áttérünk a múzeumpedagógia hazai fejlődésének történetére, az említett újhullámos múzeumpedagógia megjelenésére, a 2000-es évek nagy átalakulásainak taglalására.

A cikk második részében az említett kutatás tapasztalatait mutatjuk be: az elkészült fókuszcsoporthoz tartozó interjú-leiratokat elemezzük a tartomelemzés módszerével. Különböző nézőpontok szerint csoportosítjuk a múzeumpedagógiával kapcsolatban elhangzott véleményeket, állításokat, s igyekszünk tiszta képet kialakítani a kutatásban részt vett hallgatók múzeumpedagógiával kapcsolatos véleményéről.

I. Múzeumpedagógia – Tanulás a múzeumban

A múzeumpedagógia fogalma sokféleképpen értelmezhető: a múzeumpedagógia a múzeumot mint tanulási színteret veszi alapul, ahol múzeumi tanulás zajlik. A múzeumpedagógia „*az iskolán kívüli ismeretszerzés, ismeretközvetítés sajátos, múzeumban megvalósuló formájával foglalkozó pedagógiai elmélet és gyakorlat; a múzeum gyűjteményi anyaga, kiállításai, az ott folyó kutatómunka és a múzeum látogatói közötti közvetítőtevékenység azon területe, amely a gyermek- és ifjúsági korosztállyal foglalkozik*” – véli Palotainé (2013: 11). Ezen definíció megfelelő a múzeumpedagógia alapfeladatainak bemutatására, hiszen a múzeumok eszközeinek, gyűjteményének bevonásáról beszélhetünk gyermekek, fiatalok oktatása, tanulása kapcsán. A múzeumi tanulás, így a múzeumpedagógia maga is túllép azonban ezen a meghatározáson: Lord (2007: 17, idézi Koltai 2010: 51) szerint „*a múzeumi tanulás egy olyan informális, önkéntes környezetben szerzett transzformatív, affektív tapasztalat, melyben új attitűdöket, érdeklődéseket, értékeléseket, meggyőződéseket vagy értékeket fejlesztünk ki*”. Ezen definíció alapján elmondhatjuk, hogy a múzeumi tanulás sokban különbözik az osztálytermi, iskolai, hagyományos tanulási folyamatoktól, így komoly lehetőségeket nyújt a tudás elmélyítésére. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy a Lord meghatározásában megjelenő „*önkéntesség*” mennyiben tükrözi a valóságot – a múzeumpedagógia egyik fontos jellemzője ugyanis a gyermekek csoportos, osztály-keretek között történő múzeumlátogatása, melyről (általában) nem a gyermekek, hanem a pedagógusok, adott esetben a szülők döntenek. Így az önkéntesség ezen esetekben megkérdőjelezhető.

A múzeumi tanulást érdemes összevetni az iskolában, iskolai kereteken belül megvalósuló tanulással, ugyanis – ahogy korábban említettük – komoly különbségek fedezhetőek fel az iskolai és a múzeumi tanulás között. Hooper-Greenhill (2007) szerint a múzeumi tér sokkal gazdagabb és meglepetésekkel telibb, mint a hagyományos iskolai környezet, emellett képes jobban felkelteni a kíváncsiságot, új ötleteket ösztönözni – ugyanakkor a múzeumi tanulás valamiféle mozgást feltételez, mely szintén segíti a befogadást. Továbbá a múzeumok különféle nézőpont kialakítását is lehetővé teszik: nincsen formális oktatási, értékelési rendszerük, előírt tanulási rendjük, időbeosztásuk. A múzeumi tanulás nyitott, egyénileg irányított, jóval kiszámíthatatlanabb, ugyanakkor jóval nyitottabb az eltérő válaszokra, reakciókra, mint a formális oktatás, ahol a tanulás szigorúan kialakított sztenderd szerint történik. Ennek megfelelően a múzeumpedagógia eszköztára rendkívül széles: minden egyes elemének megfogalmazása szinte lehetetlenség, hiszen számtalan módszer létezik a feldolgozásra. Azonban fontosnak tartjuk megemlíteni a legfontosabb, leggyakrabban használt eszközöket. Ezek: tárlatvezetés, feladatlap, foglalkoztató füzet, manuális tevékenységek (kézműves foglalkozások), drámapedagógiai módszerek, vetélkedő, társasjáték, projekt-módszer, történetmesélés (Koltai 2011).

Az iskola és a múzeum szerepe tehát összekapcsolódhat a tanulási folyamatok kapcsán: a múzeum képes segíteni az iskolai oktatást, eltérő módszereivel képes erősíteni a megszerzett tudás elmélyülését, s ezáltal a múzeum tanulási színtér-szerepe felértékelődik (Kárpáti 2009). A múzeumok gyűjteményei, interaktív kiállításai, „*hands-on*” tárlatai mind segíthetik a tudás elmélyülését, képesek a formális, informális és non-formális tanulási módok „*kiszolgálására*” is, egyúttal egyszerre jelenik meg bennük az empirizmus, az affektivitás, a kísérletezés (Takács 2013).

Kelly (2007) is a múzeumi tanulást vizsgálta 2007-es kutatásában. Felállította a múzeumi tanulás 6P modelljét: person, purpose, process, people, place és product, azaz: egyén, cél, folyamat, emberek, hely és termék. Ez a hat elem határozza meg, s egyben befolyásolja is azt, hogy miként is tevődik össze a múzeumi tanulás folyamata:

- *egyén*: egyéni tanulás, az egyén korábbi tudása, kulturális és társadalmi környezete, mindennapi élete, múltja, értelmezési keretei;
- *cél*: a tanulás mögötti motivációk, érdeklődési kör, választási preferenciák, élvezet;
- *folyamat*: a tanulás végtelen számú módja. „*Valamit csinálni*”, tárgyak és eszközök használata, kognitív és pszichikai szint egyszerre érvényesül, a felszín és a mélység kettőssége;
- *emberek*: a tanulás társadalmi dimenziója. Családi hatások, barátok, kollégák befolyása, kísérő felnőttek szerepe, a közösség hatása, szakemberek jelenléte (múzeumi munkatársak, tanárok);
- *hely*: hol történik a tanulás? Formális vagy informális helyszíneken? Iskola, múzeum, galéria, kulturális intézmények, könyvtárak, internet, természet/környezet, élet. A múzeum a megbízható tudás helyszíne;
- *termék*: a tanulás eredménye. Tények és ötletek kettőssége, rövid- és hosszútáv különbözősége, kapcsolódási pontok megjelenése a múzeumban tanultak és a valódi élet/múlt között, eredmények, értelmezés, változások (Kelly 2007).

A látogatási motivációk kapcsán felmerül a család ereje: akiket gyermekkorában elvittek a szülei múzeumba, az nagy valószínűséggel maga is múzeumlátogatóvá válik felnőtt korában és elviszi majd saját gyermekét is kiállításokra. A család tehát kiemelt jelentőséggel bír a látogatási motivációk tekintetében, hiszen óriási befolyása van a családi háttérnek a felnőttkori múzeumlátogatási szokásokra. Ugyanakkor ez a jelenség jól mutatja a társadalmi hozzáférhetőség problémáját: bizonyos társadalmi csoportok, rétegek nem engedhetik meg magunkat a múzeumlátogatást, így kiszorulnak a látogatói körből, s vonatkozásképp valószínűleg gyermekeik sem válnak rendszeres

múzeumlátogatókká (Falk & Dierking 2000).

II. Múzeumpedagógia Magyarországon

A hazai múzeumpedagógiai rendszer a korábban említett jellegzetességeket viseli magán – fontos azonban megemlíteni, hogy a hazai múzeumi életben a múzeumpedagógia fontosságát jóval később ismerték fel, mint az Egyesült Államokban vagy Nyugat-Európában. Az Egyesült Államokban például már a XIX. század közepétől kezdve oktatási céllal hoztak létre múzeumokat (Zeller 2000), majd az 1910-es években megjelentek az első „hands-on” tárlatok, az 1930-as években pedig az első gyermekek számára készült múzeumi hírlevelek, később pedig (1969-ben) egy adóreform hivatalosan is oktatási intézményeknek nevezte ki a múzeumokat (Koltai 2010). Noha Magyarországon 1898-ban már találkozhatunk egy miniszteri leirattal, mely az iskolai tanulmányok elmélyítésére a Magyar Nemzeti Múzeum látogatását ajánlja (Szebenyi 1970), a múzeumok hazánkban alapvetően a kultúra elefántcsonttornyai voltak – a múzeumok nevelési funkcióját deklaráló törvény csak az 1970-es évek elején jelent meg itthon. Ekkor adták ki ugyanis azt a közművelődési törvényt és irányelvet, mely szerint a múzeumoknak erősíteni kell az oktatási tevékenységüket, részt kell venniük a széles tömegek nevelésében – ekkoriban jól működő közművelődési szakmai műhelyek jöttek létre Budapesten és vidéken egyaránt (Káldy 2011). Ez a dinamizmus a nyolcvanas években megszakadt, mikor megszüntették a közművelődési státuszokat, majd a kilencvenes években civil szervezetek bevonásával indult újra valamiféle múzeumpedagógiai tevékenység – egészen 2000-ig, amikor újra létrehoztak egy közművelődési szakmai felügyeleti rendszert (Káldy 2004). Komoly, rendszerszintű múzeumpedagógiai tevékenység csak 2003-ban indult meg Magyarországon, amikor is a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma egy stratégiai dokumentumot bocsátott ki. Ennek lényege a modern múzeumok kulturális és oktatási központos szerepének erősítése, a látogatóbarát múzeum létrehozása volt – így jött létre az országos hatókörű Múzeumi Oktatási és Képzési Központ (Káldy 2011).

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás után komoly pályázati források nyíltak meg a hazai múzeumpedagógiai és közművelődési fejlesztések előtt. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv 2007–2013 között kiemelt projektekké és fejlesztésekké ösztönözte a múzeumi kultúrák közvetítés erősödését (Koltai 2010). A Társadalmi Megújulás Operatív Programon (TÁMOP) belül megjelent a „Múzeumok Mindenkinek Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése – Központi Módszertani Fejlesztés” című pályázat, melynek célja „a hazai múzeumpedagógiai elmélet és gyakorlat színvonalának emelése, feltételrendszerének tudományos kutatói, szervezési és infrastrukturális szempontokból való biztosítása. A pályázat hangsúlyozza egy a Nemzeti Alaptanterv kompetencia-területeihez (243/2003. Korm. rendelet) illeszkedő módszertan kidolgozásának, valamint a múzeumok és a közoktatási intézmények közötti együttműködés fejlesztésének a szükségességét”

(Koltai 2010: 109). A program specifikus célja volt „a múzeumok formális, informális és nem-formális oktatási szerepvállalásának elősegítése módszertanként szolgáló akkreditált múzeumpedagógiai képzési programok kidolgozásával; a múzeumpedagógia területén kompetenciafejlesztő pedagógusok és múzeumi szakemberek számának növelése tematikus képzések révén; közoktatási és muzeális intézmények közötti együttműködés megteremtése koordinációs hálózat által; múzeumi kultúrák közvetítés és iskolák által megvalósuló múzeumhasználat modern módszertanának és jó gyakorlatainak elterjesztése, nyomtatott és elektronikus szakmai anyagok közzététele” (NEFMI 2009). Ehhez kapcsolódott aztán a 2009-ben megindult „A múzeumok iskolabarát fejlesztése és oktatási-képzési szerepének infrastrukturális erősítése” című TIOP-pályázat, melynek célja a „múzeumoknak az iskolarendszerű oktatáshoz, a nem-formális képzési formákhoz, módokhoz kapcsolódó infrastrukturális fejlesztése” volt (Koltai 2010: 109), s ezen TIOP-pályázat óta is rendszeresen pályázhatnak a múzeumok múzeumpedagógiai fejlesztése, múzeumpedagógiai programok kialakítására.

Amint ezt a fentiekben láthattuk, a hazai múzeumpedagógia több évtizedes lemaradásának mérséklése megindult a 2000-es évek elején. Komoly iskolai tömegek részesülhettek ingyenesen a múzeumok által nyújtott múzeumi órákból, szakkörökből, foglalkozásokból, több tízezer általános és középiskolás diák vett részt múzeumpedagógiai munkában a pályázatok segítségével muzeális intézményekben. Ezen pályázatok nem titkolt célja volt, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozásokon résztvevő gyermekekből múzeumszerető, majd rendszeres múzeumlátogató fiatal, felnőtt váljon.

IV. Múzeumpedagógia vs. egyetemisták

1. A kutatás célja, módszertana

A fent említett magyarországi múzeumpedagógiai törekvések, pályázati lehetőségek új lendületet adtak a múzeumok tanuló-ház szerepének erősödésének. Felmerül azonban a kérdés, hogy a meghatározott célok, úgy mint a múzeumpedagógiában résztvevő gyermekek múzeumlátogató fiatalokká, felnőttekké nevelése, mennyiben hatott a fiatalokra, mennyire vettek részt ezeken az újfajta múzeumpedagógiai foglalkozásokon? Ezen kérdés korábbi fókuszcsoportos vizsgálatainkban (Hegedűs 2016 – megjelenés alatt) merült fel, melyek során az egyetemi hallgatók múzeumképét vizsgáltuk. A kutatás során megjelent az a vélekedés a megkérdezett egyetemisták részéről, hogy ők maguk szívesen vennének részt múzeumpedagógiai tevékenységben. Felmerül azonban a kérdés, hogy ezek a hallgatók, akik a múzeumpedagógiai pályázatok „gyümölcséből” részesülhettek volna (hiszen 6-8 évvel ezelőtt még maguk is közép- vagy általános iskolások voltak), vajon hozzájutottak-e az újfajta múzeumpedagógiai hullám foglalkozásaihoz, s ha igen, ez befolyásolta-e akár

pozitív, akár negatív mértékben a múzeumpedagógia, segít-e abban, hogy az egyetemisták gyakoribb múzeumba járó közönséggé váljanak?

Más szempontból is elemezhetjük a kérdést: mit gondol a múzeumpedagógiáról az a csoport, akik két világ között állnak: még részt vesznek egyfajta formális jellegű oktatásban, hiszen egyetemisták, azonban ez a fajta rendszer már jóval kevésbé formális, mint a közoktatás keretei voltak. Számukra mit jelent a múzeumpedagógia, hogyan értelmezik azt, miként vélekednek róla – egyáltalán tisztában vannak-e azzal, mit is jelent ez a fogalom, ez a jelenség?

Az egyetemisták azért is izgalmas csoportot jelentenek, mert esetükben már sokkal inkább értelmezhető az önszándékból létrejött múzeumi tanulás, hiszen ők jóval szabadabban jelenhetnek meg múzeumi közegben, akár csoportosan, akár egyénileg, mint a közoktatásban résztvevő diákok.

A fenti kérdések vetették fel egy fókuszcsoportos kutatás elkészítését, mely 2016 őszén zajlott a Szegedi Tudományegyetemen. A kutatás során félig strukturált kérdéseket tettünk fel a résztvevőknek, akik alap- és mesterszakos, aktív nappali tagozatos jogviszonnyal rendelkező hallgatók voltak. Az interjúk semleges környezetben zajlottak, az interjúk átlagos hossza 45 perc volt. A kutatás során vizsgáltuk a múzeumpedagógiáról bennük élő képet, motivációikat, véleményüket, javaslataikat, tapasztalataikat, elvárásaikat, a múltban történt múzeumpedagógiai tapasztalatok jelenbeli, múzeumlátogatással kapcsolatos hatását. Az elkészült interjúkat aztán tartalomelemzésnek vetettük alá: mind a manifeszt, mind a látens tartalmak feltárására törekedtünk.

A kutatás semmiképpen sem tekinthető reprezentatívnak: az elkészült vizsgálatnak megvannak a határai, azonban különböző jelenségek felvillantására, további kutatások megalapozására megfelelőek lehetnek. Az alábbiakban az elkészült interjúleírásokat elemezzük, a véleményeket csoportosítjuk meghatározott szempontok alapján.

2. A múzeumpedagógiai kép, cél, célcsoport

A hallgatóknak először projektív kérdést tettünk fel: ha azt a szót hallják, hogy múzeumpedagógia, milyen szavak jutnak róla eszükbe? A leggyakoribb válaszok: „kisgyerekek”, „tankönyv”, „tanulás” voltak. A következőkben arról érdeklődtünk, hogy szerintük mit is jelent a múzeumpedagógia, hogyan definiálnák a fogalmat. Érdekes, hogy a projektív kérdésre adott válasz után a megkérdezettek többsége azt jelezte, hogy nem tudja, mit is jelent a múzeumpedagógia: „szerintem ilyen körbeülös. Biztos van ilyen vezetője. És nem tudom, én úgy képzelem el, hogy ő így felkészíti az embereket. Nem tudom, mert amúgy fogalmam sincs az egészről.”, illetve: „elmenni az emberek a múzeumba és... Nem tudom. Nem igazán tudom”. Voltak azonban olyan hallgatók, akik közelebbi magyarázattal szolgáltak, azonban jellemzően mindenki kereste a

szavakat, magabiztosan konkrét válasz nem született. A következő további válaszokat kaptuk: „a gyerekeknek a múzeumba való... Hm... A múzeumi használata... Nem is tudom, hogy hogyan viselkedjünk a múzeumban, a dolgoknak ilyen játékosan megtanítása. Hogy hogyan viselkedjenek. Meg a múzeumpedagógia szerintem egy-egy kiállításnak is része, nem? Nem csak az, hogy látják, hanem játékos feladatokat is megoldhatnak”.

Több hallgató kötötte össze vagy éppen különböztette meg a múzeumpedagógiát a hagyományos, tantermi oktatástól: „van egy adott korszak, amiről van egy kiállítás, és akkor valaki végigviszi őket a kiállításon, meg történelmi dolgokat mond hozzá. Nem egy hagyományos történelemóra”; illetve: „oktatás, ami tárlatvezetésen keresztül valósul meg”; valamint: „hogyan lehet a tudást másfajta módon eljuttatni a célcsoporthoz. Nem csak diákokhoz egyébként, hanem olyan fejlesztővel, hogy... Vizuuálisan sokkal jobb megtapasztalni valamit, mint máshogy”. A múzeumi tanulás és az osztálytermi tanulás közötti, a korábbi fejezetekben említett különbségek tehát megjelennek a hallgatók gondolataiban is: ők is egy másfajta, nyitottabb, valamiféle pluszt adni képes tanulási térként tekintenek a múzeumokra, s a múzeumpedagógiára. Felmerülhet a kérdés, hogy egyáltalán kell-e tudniuk a hallgatóknak vagy a múzeumpedagógiai foglalkozásokon résztvevőknek, hogy mit is jelent maga a fogalom, hiszen a múzeumpedagógia lényege maga a tevékenység, a tanulási folyamat, a pozitív múzeumi kép kialakítása, s ez független attól, hogy a résztvevők pontosan meg tudják-e határozni magát a definíciót. A kutatás pontossága okán azonban fontosnak tartottuk, hogy az egyetemisták múzeumpedagógiáról alkotott fogalmait megismerjük, hogy aztán ehhez viszonyíthassuk az interjúk későbbi szakaszában elhangzó gondolatokat, emlékeket.

A múzeumpedagógia meghatározását taglaló válaszok tehát egészen széles képet mutattak. Kiderült: az egyetemisták nem pontosan ismerik a jelenséget. Éppen ezért a további kérdések feltétele előtt tisztázni kívántuk a fogalmat, hogy aztán azoktól is értékelhető választ kapjunk, akik egyáltalán nem ismerték a múzeumpedagógia jelentését. Igyekeztünk a múzeumpedagógiai tevékenység során használt leggyakoribb eszközöket példaként megemlíteni (tárlatvezetések, drámapedagógia, feladatlapok, kézműves foglalkozás, történetmesélés). Ekkor talákoztunk egyfajta „aha-jelenséggel”: a hallgatók többségében ekkor fogalmazódott meg egy konkrét kép, konkrét emlék a múzeumpedagógia kapcsán.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a hallgatók szerint ki(k) lehet(nek) a múzeumpedagógia fő célcsoportja(i). Meglepő eredményt kaptunk: a megkérdezett egyetemisták szinte mindegyike kibővítette a célcsoportok sorát. Ugyanis nem csak a gyerekeket és a fiatalokat jelölték meg, ahogyan azt a szakirodalmi fejezet meghatározásában olvashattuk, hanem kibővítették azt: a múzeumpedagógiát felnőttek számára is elérhetővé tették. Ez azt mutatja, hogy a múzeumpedagógia is megjelenik a múzeumpedagógia mellett az egyetemisták szerint,

noha ők maguk a múzeumandragógia kifejezéssel szinte egyáltalán nem találkoztak még. Ez a jelenség pozitív képet sugall: a hallgatók szerint az irányított múzeumi tanulásból nem csak a közoktatásban résztvevő diákoknak, hanem az egyetemistáknak, fiataloknak és a felnőtteknek is részesülnie kell. Interjúkból idézünk: *„főként gyerekeknek, hogy őket iskolai keretek között elvisszik, de azt gondolom egyébként, hogy ez mindenkinek szól”; „korombeli fiatalnak is lehet, tők mindegy, hogy mi a korcsoport”; „nekem elsősorban diákok jutnak eszembe, de nem határoznék meg kort, bárki lehet”; „szerintem nem csak gyerekeknek szól. Felnőtteknek is. [...] Bárkinek, aki múzeumba megy szerintem”.* Egy hallgató kifejtette, hogy a múzeumpedagógiai tevékenység résztvevői nem is biztos, hogy tisztában vannak azzal, hogy múzeumpedagógiai tevékenységen vesznek részt – kifejezetten igaz ez a tárlatvezetésekre: *„szóval szerintem az emberek többsége nem is tudja, hogy múzeumpedagógiai foglalkozáson vesz részt”.* Ha felnőttekről beszélünk, akkor ismételt felmerül a fogalmak keveredése: az ő tekintetükben inkább múzeumandragógiáról, mint múzeumpedagógiáról van szó, azonban jelen kutatásnak nem volt célja a múzeumandragógiával kapcsolatos egyetemista vélemények feltárása.

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során megkérdeztük arról is a hallgatókat, hogy véleményük szerint mi a múzeumpedagógiai tevékenység célja. A válaszokat három kategóriába sorolhatjuk: (1) a múzeumi nevelés, oktatás; (2) értékek átadása; (3) avítt, negatív múzeumkép megváltoztatása. A múzeumi nevelés, oktatás szinte mindegyik válaszban megjelent valamilyen módon, azonban gyakran kiegészült az értékek átadásának fontosságával: *„gondolom minden ilyen tárlatnak van valami célja, nem csak olyan random találják ki, hogy mondjuk Egyiptom van... Szóval biztos át akarnak adni vele [a múzeumpedagógiával – H.A.] valamit, és szerintem hogy ezt úgy át tudják adni, hogy az érték maradjon”;* illetve: *„szerintem ez a lényeg, hogy ne vesszenek el ezek a gondolatok meg minden, amit képvisel ez a kiállítás, ne csak így legyen a világban, hanem hogy átadjon valamit ilyen szempontból is”.* Több válaszban megjelent a közoktatás és a múzeumi tanulás markáns különválasztása, ahol a múzeum az érdekesítőbb, izgalmasabb tartalommal bíró tanulási térként jelent meg: *„a múzeumpedagógiának van egy különlegesebb oldala, mint az iskolának, és az lenne az egyik célja, hogy másfajta oldalról közelítsen meg dolgokat, mint az iskolában, amivel így mindannyian találkozunk”.*

A válaszokban megjelent a már említett elavult múzeumkép-átalakítás is: *„az a fontos, hogy megszeressék a múzeumba járást is. Ez egy nevelő célzatú valami szerintem, hogy tényleg megszeressék a múzeumot”; „hogy bemutassa, milyen egy múzeum. Mert ha múzeum, akkor a legtöbb embernek ilyen sötét, meg képek, meg régi tárgyak jutnak eszébe, de nem csak erről van szó, hanem ez így felnyitja az emberek szemét, hogy a múzeum lehet érdekes is”; „saját magukat eladni. De jó értelemben eladni. Ne legyen unalmas, hanem át lehessen alakítani azt a felfogást, ami a múzeumokról kialakult”.* Az egyetemisták által megfogalmazott gondolatok tehát egybe vágnak a 21. századi

hazai múzeumpedagógiai kezdeményezésekkel: a múzeumok tanulási tér-szerepének erősítésével, valamint a múzeumok világának *„vonzóbbá tételével”.* Felmerül azonban a már korábban említett kérdés: noha a megkérdezettek egyetemista fejjel, *„értelmiségi-fejjel”* így gondolkodnak, ezeket a célokat jelölik ki, vajon ők maguk milyen múltbéli múzeumpedagógiai emlékekkel rendelkeznek s ezek pozitív befolyással bírtak-e a múzeumokkal kapcsolatos véleményükre?

3. Múzeumpedagógiai emlékek

Erre a kérdésre kerestük a választ, amikor arról faggattuk őket, hogy milyen múltbéli tapasztalataik vannak a múzeumpedagógiával kapcsolatosan. Több interjúalany nem emlékezett, hogy részt vett-e valaha múzeumpedagógiai foglalkozáson (*„nem rémlik, hogy ilyen lett volna, de ha volt is, nem emlékszem rá”).* A múzeumpedagógiai eszközök újraemlékezésével aztán több hallgatónak felrémlettek múzeumpedagógiával kapcsolatos emlékek: *„én azt hiszem voltam kiskoromban, de az nem volt olyan maradandó élmény [...] De igen, tutibiztos vagyok benne, hogy volt ilyen, hogy vittek minket, és ugyanezek, mint amit most is látok, hogy kérdezgetett, belevett, interaktívóvá tett. Mikor picit voltam, volt ilyen már, de annyira nem maradt meg bennem. Nem tudnám előidézni, hogy milyen előadáson volt, vagy kiállítási élmény volt, csak azt tudom, hogy voltam már. Mindig megvolt, hogy színházba járunk, múzeumba járunk, azok a kulturális körök, amiket egy általános iskolás gyerekek végig kell járnia... Szóval biztos vagyok benne, hogy volt ilyen”.* Ez a hallgató tehát meggyőzte magát válaszában, hogy járt múzeumpedagógiai foglalkozáson, azonban jelezte, hogy nem igazán emlékszik a részletekre, csak annyiban biztos, hogy nem jelentett mély benyomást a múzeumokkal kapcsolatban a foglalkozás. Ez általában jellemző volt a múltbéli csoportos múzeumpedagógiai emlékekre: ha emlékeztek is foglalkozásokra, tárlatvezetésekre az alanyok, azok nem hagytak maradandó nyomot bennük.

Több interjúalanyánál megjelentek a csoportos, főként osztálykirándulások során szerzett tapasztalatok, azonban ezek túlnyomó többsége negatív tapasztalatot jelentett: *„nekünk volt, de sokszor az volt, hogy fussunk végig, azután menjünk a dolgunkra”;* illetve: *„igen, vittek minket. De ott az volt a lényeg, hogy kapjuk meg a pecsétet a vonatjegyre, hogy aztán tudjunk vele utazni. Sajnos. Mondjuk utólag sajnós, mert akkor a gyerekek szerintem kevésbé élvezték, hogy na, akkor nézzük meg ezt meg azt. Mindenki ment volna inkább a McDonald's-ba meg ilyenek. Ezek voltak ilyen iskolai kirándulások”.* Egy másik hallgató szerint: *„hát voltunk szerintem sokszor, de igazából engem sohasem érdekelt... Nekem inkább ezek az interaktív dolgok tetszenek. Szerintem inkább így felnőtt fejjel kezdtem el értékelni. Régen inkább csak ez a... a sulival mentünk általában legtöbbször, és akkor mindig ez a kötelező jellegű program volt, hogy megyünk, csöndben kell lenni meg oda kell figyelni, és ez így engem akkor nem igazán érdekelt. És például én mostanában kezdtem el értékelni, hogy tárlatvezetés. Mert eddig ez csak ilyen felesleges kör volt, hogy úristen, milyen sokáig beszél, nem tudok rajta gyorsan végighaladni. De*

most már tudom élvezni, de gyerekként nem annyira. Voltak tárlatvezetések, de nem tudnám megmondani, hol". Ezekben az idézetekben megjelenik egy újabb fontos jelenség: a hallgatók elkülönítik jelenbeli énjüket az emlékeikben megjelenő negatív hozzáállástól: egyetemista fejjel másképpen látják a helyzetet, felnőtt fejjel szívesen részt vennének ezeken a sok évvel ezelőtti, akkor unalmasnak tartott foglalkozásokon. A megnyilatkozások alapján elmondható, hogy a negatív tapasztalatokat főként életkori sajátosságokkal indokolták implicit vagy explicit módon a megkérdezettek: nem álltak készen a múzeumi tudás befogadására iskolás korukban, más érdeklődési körrel rendelkeztek, nehezen lehetett bevonni őket. Egyúttal az a vélemény is megjelenik, hogy iskolás korukban nem tartották érdekesnek a múzeumpedagógiai foglalkozásokat, avagy nem találkoztak a múzeumpedagógiai újhullám interaktivitásra építő, újfajta módszereivel. Itt felmerül a múzeumpedagógusok szerepe, melyről a későbbiekben bővebben is szólni fogunk.

Kisebb arányban ugyan, de találkoztunk pozitív tapasztalatokkal is: *„gyerekkoromban is voltunk. Kellott színezní, könyvet lehetett csinálni. Az őskorról. Valami mamutosat. Minket vittek iskolában meg óvodában is, mert közel volt a múzeum, meg voltak ilyen feladatok ott meg kiállítások, amik gyerekeknek szóltak. Én nagyon élveztem, mert tök jó volt. Mert én akkor még nem is voltam múzeumban, de mindig láttuk kívülről az épületet és így először bemenni, hogy úristen, ott vannak ilyen csontok... Meg persze volt fogalmunk, hogy a múzeumban általában vannak ilyen régi csontvázak meg mit tudom én, képek, de az nagyon király volt, nekem az nagyon tetszett*". Ezen idézet kapcsán felmerül a múzeumi tanulás egyik jellemzőjének, az önkéntes látogatásnak a kérdése, melyet az elméleti fejezetben már elemeztünk. Több megnyilatkozásban is megjelennek a „kellott”, „vittek” kifejezések, melyek megkérdőjelezzik az önkéntes, szabad döntés jelenlétét. Az interjúk alapján ugyanis elmondható, hogy a múzeumpedagógiai emlékek szinte kivétel nélkül csoportos iskolai élmények, ahol a pedagógusok vagy a szülők határoztak arról, hogy a látogatás létrejön-e, nem pedig maguk a múzeumi tanulás főszereplői, a diákok tettek így.

Az interjúk során megjelentek olyan élmények is, melyek nem tekinthetőek hagyományos értelemben véve múzeumpedagógiai foglalkozásnak, eszköznek, ugyanis nem tartalmaznak tanítási jellegű szándékot. Egy ilyen válaszból idézünk: *„mikor kicsi voltam, voltunk a Madame Tussauds-ban, Londonban. Annak van egy ilyen horror része. És nem tudom, hogy az mindig van-e, de volt egy olyan része, amit nem igazán értettünk meg, nem tudtuk, hogy ez mi, hogy mit akarnak velünk csinálni, mert 10-11 évesek voltunk, de ilyen emberek be voltak öltözve ilyen rongyos ruhákba, meg nagyon szakadtak voltak meg véresek és így követtek minket így késekkel, meg rázták a rácsokat. Meg így a múzeum előtt az utcán is járkáltak. És aztán jöttünk rá, hogy ezzel akarják bevonni az embereket. És az nagyon félelmetes volt... Akkor*". Ez a hallgató szélesen értelmezte a múzeumpedagógiát: múzeumpedagógusi szereppel ruházta fel az „élő installációs” és marketing-

eszközként alkalmazott animátorokat. Őket azonban a hagyományos értelemben nem tekinthetjük múzeumpedagógusnak, hiszen nem a tudásátadás, a múzeumi tanulás segítése, a téma, a tárlat értelmezésének elősegítése volt a céljuk, ugyanakkor hozzájárultak a kiállítási élmény elmélyítéséhez.

A múltbeli tapasztalatok kapcsán felmerültek friss múzeumi, múzeumpedagógiai emlékek is, azonban ezek mindegyike valamilyen kiránduláshoz, külföldi utazáshoz kapcsolódott: *„ugyanakkor voltam rendes tárlatvezetésen is már, ami két éve volt egyébként, de nem is itthon, hanem Londonban voltam a Westminster apátságban. Körbevezettek minket és lehetett kérdezni, de a hely szelleme is ilyen érdekes volt, meg az egész nagyon jó volt*". A múzeumpedagógiát kiszélesítve értelmezte több résztvevő a közelmúltbeli tapasztalatok alapján. Az interaktív kiállítási eszközöket, installációs megoldásokat is egyfajta múzeumpedagógiai eszköznek tekintették – egyértelműen pozitív kontextusban: *„a Beatles múzeumban voltunk nem rég, ki lehetett próbálni eredeti Beatles gitárt, és az lehet, hogy annak [múzeumpedagógiának – H.A.] számít. Meg volt ilyen decibel-mérő, hogy milyen hangosan tudsz sikítani, és ilyenek. Hát az nagyon jó volt*". Illetve: *„most eszembe jutott, hogy én voltam nem régen a repülő múzeumban, ahol vannak ilyen virtuális szemüvegek meg szimulátor meg mindenféle interaktív táblák, amik leírják, hogy egy repülő az milyen és lehet lapozni. És egyébként így nem is érdekelt volna a dolog, de így, hogy lehet lapozni, így tök jó volt. És ezek a szemüvegek azért voltak jók, mert ott álltam a repülő előtt, és ha a szemüveget felvettem, akkor láttam vele a belsejét. És lehetett úgy körbenézni. És szerintem ezek így tökre feldobják az egészet*".

4. Ideális múzeumpedagógia/múzeumpedagógus, hozzáférhetőség, hatás, jövőkép

A hallgatókat arról is kérdeztük, hogy szerintük mi a múzeumpedagógus feladata, ki is ő és milyen munkát végez. A válaszok általában az értelmezés segítségét, a tudásanyag élményszerű, érdekes, hiteles átadását nevezték meg a múzeumpedagógusok legfontosabb feladataként, valamint többen megkülönböztették a múzeumpedagógust az iskolában oktató pedagógusoktól: *„ilyen érdekesebb, kevésbé hagyományosabb módon adja át azt, amit át szeretne, mint iskolai keretek között”, „hitelességet közvetítsen”, „minél izgalmasabbá tegye azt a témát, amiről beszél”, „élményszerűvé varázsolni az adott foglalkozást*". Az értelmezés segítségét emeli ki a következő interjúalany is: *„Hogy hatékonyan átadja a gondolatokat. Meg hogy a néző fejében valamilyen képet kialakítson szerintem. Tehát ha én elmegyek egy egyiptomi kiállításra, hogy akkor ott van egy fáraó a sarokban, hanem hogy összeálljon a kép, hogy ekkor meg ekkor, abban az időben ez meg ez volt, és hogy legyen egy egységes tudás róla*".

Az interjúalanyok kiemelt jelentőségűnek tartják a múzeumpedagógus személyiségét, a látogatókkal való törődést, foglalkozást: *„a múzeumpedagógus dolga az, hogy érdekesen elmagyarázza a dolgokat [...] Szerintem az emberek nem is tudják, hogy milyen*

foglalkozáson vesznek részt, hanem teljesen természetesen követik mondjuk... egy tárlatvezetőt. [...] De szerintem az fontos, a múzeumpedagógusnak emberekkel kell foglalkoznia, akkor az összes tárlatvezetőnek valamilyen szinten tanulnia kell, hogy tudja kezelni ezeket". Többen kiemelték a múzeumpedagógus karizmájának, téma iránti elhivatottságának és lelkesedésének jelentőségét is: „szerintem az is fontos, hogy hogy van előadva. Tehát ha a múzeumpedagógus vagy a tárlatvezető élvezi, amit csinál, meg szeretettel teszi oda azokat a dolgokat, amiket oda kell tenni, akkor a másik emberre is átragad, hogy hú, hát akkor ez biztos, hogy jó. Viszont hogyha unalmas, ha ő is unja, mert tudja, hogy ez már a nyolcadik csoport a héten és ma már hetvenkettőszerre kell elmondania, és ez mondjuk nagyon-nagyon kilátszik az arcán, akkor a többiek is így állnak hozzá. Hogy jó, hát akkor látom, hogy őt sem érdekli, akkor engem miért érdekeljen? Persze nem lehet mindenkitől elvárni, hogy a hét minden napján nyolcvankettőszerre is fülíg erő mosollyal mondja, hogy ez és ez van, de szerintem fontos, hogy élvezzék, amit csinálnak, azok, akik előadják ezeket a dolgokat, mert akkor a többiek is élvezni fogják". Az interjúk alapján tehát elmondható, hogy a múzeumpedagógia hatékonyságában nagyon komoly szerepet, befolyást tulajdonítanak a hallgatók a múzeumpedagógus, tárlatvezető téma iránti elkötelezettségének, lelkesedésének, melynek megléte pozitív irányba, hiánya pedig negatív irányba fordíthatja el a múzeumi élményszerzést, tanulási folyamatot. S felmerülhet a kérdés: a negatív csoportos, iskolai múzeumpedagógiai élmények netán pont a nem elég lelkes/felkészült/karizmatikus múzeumpedagógusi karakterek miatt alakultak ki?

A hallgatókat arról is megkérdeztük, hogy számukra milyen egy ideális múzeumpedagógiai foglalkozás: melyek azok az elemek, melyek szerintük maradandóvá tehetik a múzeumpedagógiai tevékenységet. Szinte kivétel nélkül mindegyik válaszban megjelentek a következő fogalmak: „interaktív”, „érdekes”, „bevonás”, „mozgalmas”. Interjúkból idézünk: „személy szerint, ha magamból indulok ki, akkor az interaktivitás a legfontosabb. Meg hogy mozgalmas legyen”; „hogy ne csak hozzájuk beszéljenek, hanem ők is mondhassanak valamit. Kérdezzék meg őket. Szerintem az fontos, hogy ők is el tudják mondani, hogy hú, ez szerintük nagyon jó vagy nagyon rossz. Mert szerintem ebből is lehet építkezni a következő csoportra vagy valami.”. Tehát komoly elvárásokat állítanak a múzeumpedagógia elé: azokat az elemeket említették meg pozitív eszközökként, melyek hiányoztak a múltbéli csoportos látogatásaikból, de amelyekkel napjainkban találkozhatnak múzeumlátogatóik során.

Az interjúk során felmerült a földrajzi elhelyezkedés és a múzeumi tanuláshoz való hozzáférés kérdése. Az interjúk kapcsán kiderült, hogy a nagyvárosokban, nagyvárosok közvetlen közelében általános vagy középiskolába járt diákok nagyobb arányban jutottak hozzá hétköznapijaik során múzeumi látogatáshoz, múzeumpedagógiai foglalkozásokhoz. A kisebb városokban tanulók szinte kizárólag osztálykirándulások alkalmával, avagy külföldi utazásaik alkalmával tértek be muzeális intézményekbe

s vettek részt múzeumpedagógiai tevékenységben.

A kutatás egyik központi kérdése volt, hogy azok a hallgatók, akik részt vettek iskolás korukban múzeumpedagógiai tevékenységben, azok fiatal felnőttként rendszeres(ebb) múzeumlátogatókká váltak-e. Egy kvalitatív kutatás nem tud reprezentatív választ adni a kérdésre, azonban jellemző jelenségekre mégis utalhat. Ez alapján elmondható, hogy a megkérdezettek közül azok, akik részt vettek múzeumpedagógiai foglalkozáson közoktatásban töltött éveik alatt, nem lettek sem aktívabb, sem passzívabb múzeumlátogatók: a negatív emlékeket felidéző hallgatókat ezek az emlékek nem tántorították el egy életre a múzeumoktól, s a pozitív emlékekkel rendelkezők sem lettek gyakoribb múzeumlátogatók. Nem találtunk tehát az interjúk során összefüggést a gyakoribb múzeumpedagógiai foglalkozáslátogatás és a gyakoribb múzeumba járás között: a megkérdezett hallgatók többsége nem tartotta magát rendszeres múzeumlátogatónak. Főként kirándulások, külföldi utazások alkalmával járnak múzeumba, illetve kötelező egyetemi órai keretek között. Azonban a családi háttérnek komoly befolyásoló szerepe van: az interjúk tapasztalatai alapján elmondható, hogy az aktívabb múzeumba járási szokásokkal rendelkező családok gyermekei maguk is aktívabb múzeumlátogatók lesznek másféle családi háttérrel rendelkező társaiknál. Ez az eredmény alátámasztja Falk & Dierking elméleti fejezetben taglalt állítását, mely szerint a családnak komoly befolyásoló szerepe van a múzeumi látogatás gyakorisága, intenzitása kapcsán.

Az interjúk sorát a résztvevők múzeumpedagógiával kapcsolatos jövőképeivel zártuk: a hallgatók felnőttként elvinnék-e múzeumpedagógiai foglalkozásra gyermekeiket? Kivétel nélkül pozitív válaszokat kaptunk, azonban kikötéseket is tettek a megkérdezettek. A már korábban említett interaktív, mozgalmas, bevonásra építő foglalkozásokat részesítenék előnyben. Többen kiemelték a téma iránti személyes érdeklődés jelentőségét is – legszívesebben olyan kiállításra vinnék a gyermekeiket, mely téma őket magukat is érdekli: „biztos olyanra vinném, ami engem is érdekel, mondjuk valamilyen Harry Potteresre. De ez kb. 10 év múlva lesz, addigra biztos lesz már Harry Potteres kiállítás”; valamint: „mondjuk ami engem érdekel, oda vinném. De oda mégsem biztos, hogy elvinném... Mert az a sörmúzeum, pálinkamúzeum, Unicum múzeum”.

5. A kutatás tanulságai

A fókuszcsoportos kutatás célja a formális és informális tanulási rendszerek között álló egyetemisták múzeumpedagógiával kapcsolatos attitűdjének vizsgálata volt. A kutatás rávilágított arra, hogy az egyetemisták nehezen definiálják a múzeumpedagógiát, ugyanakkor kiszélesítve használják a fogalmat mind az eszközei, mind a célcsoportjai tekintetében. Általános jelenségként megjelent a múzeumpedagógia és a hagyományos tantermi oktatás megkülönböztetése a múzeumok

javára.

A múzeumpedagógiai tevékenység kapcsán három fő szempontot neveztek meg: a múzeumi nevelést-oktatást, az értékek átadását és a negatív, poros múzeumkép megváltoztatását. Ezen célok mindegyike egybevág a korábban megfogalmazott, Európai Unió pályázatok fő céljaival.

A múltbéli múzeumpedagógiai tapasztalatok kapcsán elmondható, hogy ezek általában nem jelentettek mély benyomást a múzeumokkal kapcsolatban, noha ezen emlékek jelentős többsége csoportos látogatások alkalmával szerzett negatív élmény volt. Tanulságos jelenségként merült fel a hallgatók jelenlegi, értelmiségi szerepkörének hatása a múltbéli tapasztalataikra: elrugaszkodtak az akkori múzeumi reakcióiktól, elítélték akkori múzeumi hozzáállásukat.

Az önkéntes múzeumi tanulás megkérdőjelezhető az interjúk tapasztalatai alapján, ugyanis rendszeresen megjelentek a megnyilatkozásokban a „kellett”, „vittek” kifejezések, melyek a kötelező jellegű múzeumpedagógiai részvételre utalnak. Ugyanakkor megjelentek a közelmúltban, „felőttként” szerzett múzeumpedagógiai/múzeumandragógiai tapasztalatok is, melyek mindegyike pozitív volt: ezek azonban egyénileg jöttek létre, és mindegyikük valamilyen belföldi kiránduláshoz vagy külföldi utazáshoz kapcsolódott.

A kutatás rávilágított a földrajzi elhelyezkedés és a múzeumi tanuláshoz való hozzáférés kérdésére is: a nagyobb városokban vagy azok közvetlen közelében tanult hallgatók nagyobb hozzáféréssel rendelkeztek a múzeumpedagógiai tevékenységhez, mint kistelepüléseken élő társaik.

Az ideális múzeumpedagógiai foglalkozás kapcsán a bevonást, az interaktivitást, a mozgalmasságot, az érdekességet tekintették a legfontosabb tényezőnek az interjúalanyok. A múzeumpedagógusok feladata kapcsán pedig az értelmezés segítségét, a tudásanyag élményszerű, érdekes, hiteles átadását nevezték meg a legfontosabb feladatként, valamint többen megkülönböztették a múzeumpedagógust az iskolai rendszerben oktató tanároktól; emellett fontos szerepet tulajdonítottak a múzeumpedagógus személyiségének, elhivatottságának, karizmájának is.

A gyermekkori múzeumpedagógia hatása nem jelent meg kimutatható módon a fiatal felnőttkori múzeumlátogatás gyakorisága kapcsán, ugyanakkor fontosnak tekinthető a család hatása a múzeumlátogatási szokások tekintetében.

Összegzés

Jelen írásunkban áttekintést kívántunk adni a múzeumpedagógia kialakulásáról, elméleti alapjairól, hátteréről, majd mindezt fókuszcsoporthoz tartozó kutatási tapasztalatokkal kívántuk tovább elemezni.

Bemutattuk a múzeumpedagógia fogalmi, elméleti

hátterét, kitértünk kialakulásának legfontosabb jellemzőire: a múzeumpedagógia hátterében komoly neveléstudományi, pszichológiai elméletek állnak (Dewey, Piaget, Hein, Kolber), melyek nagyban meghatározták a múzeumpedagógia legfontosabb alapvetéseit. A terület fejlődése kapcsán az Egyesült Államok jártak elől, ahol már a 19. századtól kezdve megjelentek múzeumpedagógiai kezdeményezések, melyek az 1910-es, 1930-as, majd 1960-as években tovább erősödtek: ekkor törvényileg kinyilvánításra került a múzeumok oktatási feladatának jelentősége.

A hazai közművelődési, múzeumpedagógiai rendszer komoly lemaradásban volt, s talán még van napjainkban is. A 2000-es évek elejéig ugyanis néhány eredményesebb időszakról eltekintve (pl.: 1970-es évek) a múzeumpedagógia, a múzeumok oktatási szerepének erősítése nem jelent meg rendszerszinten. A 21. század elején azonban kialakultak azok a műhelyek, képzési központok, melyek komoly előrelépést jelentettek a hazai múzeumpedagógiai szféra számára. A 2007-től elindult, s mind a mai napig tartó Európai Unió múzeumpedagógiai fejlesztéseknek köszönhetően tömegesen részesülhettek gyermekek ingyenes múzeumpedagógiai foglalkozásokból.

A dolgozat empirikus részében a fent említett múzeumpedagógiai pályázatok hatását próbáltuk felvillantani fókuszcsoporthoz tartozó kutatás segítségével, melyen a Szegedi Tudományegyetem hallgatói vettek részt. A vizsgálat során a hallgatók múzeumpedagógiával kapcsolatos attitűdjére, véleményére, gondolataira voltunk kíváncsiak, valamint azt is kutattuk, hogy vajon volt-e hatása a gyermekkori múzeumpedagógiai foglalkozásoknak a fiatalkori múzeumba járási szokásokra.

A kvalitatív kutatás természetesen nem alkalmas általánosan levonható következtetések megfogalmazására, azonban utalhat egy jelenség legfontosabb elemeire. Ez alapján elmondható, hogy a kutatásban résztvevőknél nem lehetett kimutatni egyértelmű összefüggést a kiskori pozitív vagy negatív múzeumpedagógiai élmények és a felnőttkori múzeumba járási gyakoriság kapcsán. Ugyanakkor kiderült, hogy a megkérdezettek a múzeumpedagógiához pozitívan állnak hozzá, hasznosnak tartják azt a múzeumok tanulás-jellegének erősítése, a pozitív múzeumkép kialakítása kapcsán. A múzeumpedagógia fogalmát és célcsoportját széleskörűen értelmezik, múzeumandragógiai kapcsolatokat is felvillantanak. Csoportos iskolai múzeumpedagógiai élményeik meghatározó részben negatívak illetve semlegesek: többen jelezték, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozások nem hagytak bennük mély nyomot. A megkérdezettek kiemelt szerepet tulajdonítanak a múzeumpedagógusnak a múzeumpedagógiai élmény kapcsán – elhivatottsága, karizmája, pozitív hozzáállása a hallgatók szerint elkerülhetetlen a sikeres, pozitív múzeumpedagógiai munka szempontjából.

IRODALOM

243/2003. Kormányrendelet. Elérhető: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0300243.kor Letöltés időpontja: 2016. december 1.

Dewey, J. (1912): *Az iskola és a társadalom*. Budapest: Lampel R. Kk. Könyvkiadó Vállalata.

Falk, J. H. – Dierking, L. D. (2000): *Learning from Museums : Visitor Experiences and the Making of Meaning*. Walnut Creek: AltaMira.

Hooper-Greenhill, E. (2007): *Museums and Education. Purpose, pedagogy, performance*. London – New York: Routledge.

Hegedűs Anita (2016): Egyetemisták és/vagy múzeumok? In: Durkó Mátyás Konferenciakötet. (Megjelenés alatt.)

Káldy Mária (2004): 99 múzeum, 99 kérdés. A közművelődési, múzeumpedagógiai szakfelügyelet három éve. In: *Múzeumi Közlemények*, 2004/1., 44–54.

Káldy Mária (2011): A magyar múzeumi közművelődés és múzeumpedagógia történetéről röviden. In: Vásárhelyi Tamás – Kárpáti Andrea (szerk.): *Múzeumi tanulás*. Budapest: Magyar Természettudományi Múzeum – Typotex, 30–34.

Kárpáti Andrea (2009): Tanulásméletek és múzeumi tanulás. In: Vásárhelyi Tamás – Kárpáti Andrea (szerk.): *A múzeumi tanulás kézikönyve*. Budapest: Magyar Természettudományi Múzeum – ELTE PPK Multimédiapedagógiai és Informatika Technológiai Központ, 75–80.

Kelly, L. (2007): *Visitors and learners: Adult museum visitors' learning identities*. Kézirat. Elérhető: <http://www.australianmuseum.com/uploads/documents/9316/paper%20ceca%202007.pdf> Letöltés időpontja: 2016. augusztus 2.

Kolb, D. A. (1984): *Experimental Learning*. New Jersey: Prentice Hall – Englewood Cliffs.

Koltai Zsuzsa (2010): Helyzetjelentés a hazai múzeumpedagógia eredményeiről és kihívásairól. In: *Iskolakultúra*, 2010/3., 107–123.

Koltai Zsuzsa (2011): *A múzeumi kultúráközvetítés változó világa*. Veszprém: Iskolakultúra.

Koltai Zsuzsa (2012): Innováció a múzeumpedagógiai elméletben és gyakorlatban. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9–10), 84–91.

Lord, B. (2007): What is Museum-Based Learning? In: LORD, B. (szerk.): *The Manual of Museum Learning*. Lanham: AltaMira Press, 13–19.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (2009): *Múzeumok Mindenkinek Program*. Elérhető: <http://www.nefmi.gov.hu/kultura/2009/muzeumok-mindenkinek> Letöltés időpontja: 2016. 12. 01.

Palotainé Simon Ilona (2013): A múzeumpedagógiai elmélet alapjai. In: Foghtűy Krisztina – Szepesházy Ágnes (szerk.): *Múzeumpedagógiai tanulmányok I.* Budapest: ELTE PPK Oktatásmódszertani Központ, 11–18.

Szebenyi Péter (1970): *Feladatok, módszerek, eszközök*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Takács Anett (2013): A művészeti nevelés jó gyakorlatai hazai múzeumokban. In: *Gyermeknevelés*, 1(2), 48–56.

Zeller, T. (2000): Az amerikai múzeumpedagógia történeti és elméleti alapjai. In: Foghtűy Krisztina (szerk.): *Szemelvények az amerikai múzeumpedagógia szakirodalmából*. Budapest: B+V Lap- és Könyvkiadó Kft., 9–44.

21st century museum education through the eyes of university students

Anita Hegedűs

The museum educational activities in Hungary were lagging behind the Western European and the US museum pedagogical practices in the early 2000's. At the beginning of the 21st century an active museum education work has started in Hungary, which with the help of various EU proposals could raise a new level of "learning-house" role of museums and the museum pedagogy itself. Chains were born between museums and public schools: crowds of children could take part in free museum educational sessions. The first projects have started in 2007: the first children who benefited from these new museum educational activities are now adults, young workers and university students.

In this research we try to find an answer to whether the aforementioned museum pedagogy had an effect on today's university students or not. We have conducted focus group researches at the University of Szeged interviewing full-time university students. Our aim was to discover what kind of attitudes they have on museum education, as well as we wanted to examine their early childhood educational activities at the museums: do they have any kinds of effects on their current museum visiting habits? The results of the qualitative research showed that direct correlation cannot be found between the surveyed students' museum visiting frequency and their museum educational experiences during their childhood. They have got negative experiences in the past and positive ones in the present concerning museum education and museum educators. Interactive, educational museum learning is considered to be essential for them.